

การศึกษาเอกสารและงานวิจัย

การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแบ่งออกเป็น 4 หัวข้อดังนี้ การศึกษาเกี่ยวกับโครงการและเหตุการณ์ต่างๆที่มีผลต่อการฟื้นฟูชุมชนอัมพวา การศึกษานโยบายและแผนพัฒนาที่เกี่ยวข้อง การศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และสรุปสาระสำคัญจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัย

2.1 โครงการและเหตุการณ์ต่างๆที่มีผลต่อการฟื้นฟูชุมชนอัมพวา

การศึกษาโครงการ และเหตุการณ์ต่างๆที่มีผลต่อการฟื้นฟูชุมชนอัมพวาประกอบด้วยสองเรื่องดังนี้ (1) การดำเนินโครงการอนุรักษ์และฟื้นฟูในพื้นที่ชุมชนอัมพวา โดยคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2) เหตุการณ์ต่างๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับการฟื้นฟูชุมชนอัมพวา

2.1.1 การดำเนินโครงการอนุรักษ์และฟื้นฟูในพื้นที่ชุมชนอัมพวา

โดยคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ร่วมกับหน่วยงาน และองค์กรต่างๆ ได้ดำเนินโครงการด้านวิชาการ ซึ่งมีผลต่อการฟื้นฟูชุมชนอัมพวา โดยได้ลำดับการดำเนินโครงการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่ชุมชนอัมพวา ไว้ดังนี้ (คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551)

- ปี พ.ศ. 2544 - โครงการจัดทำแผนแม่บท และแผนปฏิบัติการเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมแม่น้ำ คู คลอง ในพื้นที่ลุ่มน้ำภาคตะวันตก โดยความร่วมมือระหว่าง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สำนักงานนโยบายและแผนพัฒนาสิ่งแวดล้อม (สผ.) กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม
- ปี พ.ศ. 2545 - โครงการนำร่องเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมคลองอัมพวา โดยความร่วมมือระหว่าง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และเทศบาลตำบลอัมพวา
- โครงการสถาปัตยกรรมอาสา โดยคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- ปี พ.ศ. 2546 - โครงการจัดทำต้นฉบับ "คู่มือท่องเที่ยวอัมพวาและพื้นที่ใกล้เคียง" โดย สถาบันศึกษาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- โครงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม พื้นที่คลองอัมพวา (Thailand Cultural Environment: Amphawa Canal Community: TCEP) โดยความร่วมมือระหว่าง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม (สผ.) สำนักงานช่วยเหลือทางวิชาการเดนมาร์ก (DANIDA) เทศบาลตำบลอัมพวา มูลนิธิชัยพัฒนา และชาวชุมชนอัมพวา
- ปี พ.ศ. 2548 - โครงการศูนย์ข้อมูลชุมชนอัมพวา โดย คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และการสนับสนุนจาก เทศบาลตำบลอัมพวา และมูลนิธิชัยพัฒนา
- ปี พ.ศ. 2549 - การจัดทำต้นฉบับหนังสือ "มรดกทางวัฒนธรรมเทศบาลตำบลอัมพวา" โดย คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และได้รับการสนับสนุนจาก เทศบาลตำบลอัมพวา

2.1.2 เหตุการณ์ต่างๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับการฟื้นฟูชุมชนอัมพวา มีรายละเอียดดังนี้

- ปี พ.ศ. 2545 - นางสาวประยงค์ นาคะวงษ์ค บริจาคที่ดินและห้องแถวไม้ แต่มูลนิธิชัยพัฒนา ประกอบด้วย ที่ดินจำนวน 17 ไร่ และห้องแถวไม้จำนวน 31 คูหา
- ปี พ.ศ. 2547 - การรื้อฟื้นตลาดนัดยามเย็นอัมพวา โดยเทศบาลตำบลอัมพวา ร่วมกับชาวชุมชนอัมพวา ซึ่งทำให้เกิดธุรกิจรองรับการท่องเที่ยว และนักท่องเที่ยวเพิ่มจำนวนมากขึ้น
- ภาพยนตร์เรื่อง "โหมโรง" ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับชีวประวัติของหลวงประดิษฐไพเราะ ส่งผลให้ชุมชนอัมพวาเป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้น
- ปี พ.ศ. 2548 - สิ้นสุดโครงการสาธิต (Demonstration Project) ซึ่งเป็นโครงการเกี่ยวกับการซ่อมแซมอาคารให้คงรูปแบบทางสถาปัตยกรรมที่มีเอกลักษณ์ และเป็นโครงการย่อย ภายใต้โครงการ อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม พื้นที่คลองอัมพวา (TCEP) ซึ่งนำไปสู่การส่งเสริมให้ชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

- ปี พ.ศ. 2549 - กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม ได้จัดนิทรรศการสุดยอดหมู่บ้านอุตสาหกรรมและผ้าทอไทย ครั้งที่ 4: "เจ้าฟ้านักอนุรักษ์ของแผ่นดิน" ที่เมืองทองธานี ทำให้อัมพวาเป็นที่รู้จักแพร่หลายเพิ่มขึ้น
- ในช่วงปี พ.ศ. 2548 และปี พ.ศ. 2549 สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จเยี่ยมพื้นที่ของมูลนิธิชัยพัฒนา ได้พระราชดำริให้นำอาคารและพื้นที่สวนของมูลนิธิชัยพัฒนา มาสนับสนุนการฟื้นฟูเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนอัมพวา
- ปี พ.ศ. 2549- ปัจจุบัน (พ.ศ. 2553) - ชุมชนอัมพวาเริ่มเป็นที่รู้จักแพร่หลายผ่านสื่อต่างๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ซึ่งเป็นการให้ข้อมูลและการประชาสัมพันธ์ส่งเสริมการท่องเที่ยว ทำให้อัมพวา เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย

จากการศึกษาเกี่ยวกับโครงการและเหตุการณ์ต่างๆ ที่มีผลต่อการฟื้นฟูชุมชนอัมพวา พบว่าการฟื้นฟูชุมชนอัมพวา ได้เริ่มเกิดขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544 เป็นต้นมา โดยคณาจารย์ของคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นผู้ริเริ่มเข้ามาดำเนินการอนุรักษ์และฟื้นฟูชุมชน และได้จัดทำโครงการและกิจกรรมต่างๆ เกิดขึ้นเป็นระยะๆ อย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่เกื้อหนุนให้อัมพวาก้าวไปอย่างมีทิศทาง และมีเป้าหมายในการพัฒนาที่มีความชัดเจนยิ่งขึ้น ผสมผสานกับโครงการพัฒนาต่างๆ ได้รับความร่วมมือทั้งหน่วยงานภาครัฐหลายแห่ง และภาคเอกชนเป็นอย่างดี จึงส่งผลให้เทศบาลตำบลอัมพวาและชาวอัมพวา มีความตื่นตัวมากขึ้น และทำให้อัมพวาได้รับการฟื้นฟูด้านต่างๆจนกลับคืนมาเป็นชุมชนที่มีชีวิตชีวาอีกครั้ง และเป็นหนึ่งในสถานที่ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่สำคัญ เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางอย่างมากในปัจจุบัน

2.1.3 การอนุรักษ์และฟื้นฟูชุมชนริมคลองอัมพวา เอกสารซึ่งจัดพิมพ์เนื่องในโอกาสที่โครงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม พื้นที่คลองอัมพวา (Thailand Cultural Environment Project ; Amphawa Canal Community : TCEP) ได้รับรางวัลชมเชย (Honourable Mention) ด้านการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม ประจำปี ค.ศ.2008 (พ.ศ.2551) จากองค์การยูเนสโก ภาคพื้นทวีปเอเชียแปซิฟิก (UNESCO Asia-Pacific Heritage Award) ระบุรายละเอียดโครงการฯ ดังนี้ (คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2552)

โครงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม พื้นที่คลองอัมพวา (TCEP) ซึ่งเป็นผลจากโครงการความร่วมมือระหว่างภาคราชการ ภาคเอกชนและชุมชน ในการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมของชุมชน โดยได้รับการสนับสนุนทางการเงินจากสำนักให้ความช่วยเหลือทางวิชาการเดนมาร์ก (DANIDA) เทศบาลตำบลอัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม มูลนิธิชัยพัฒนา โดยสมทบทุนกับเจ้าของอาคารในการอนุรักษ์เรือนไทย เรือนแพและเรือนพื้นถิ่นที่มีคุณค่าทางมรดกทางวัฒนธรรม ภายใต้การสนับสนุนของสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สผ.) และคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งมีผลต่อการฟื้นฟูเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรม จนเป็นตัวอย่างให้แก่ชุมชนอื่นๆ ในกระบวนการอนุรักษ์และฟื้นฟูชุมชน

2.1.3.1) การดำเนินการอนุรักษ์และฟื้นฟูชุมชนอัมพวา

โครงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม (TCEP) มีขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้

(1) การสำรวจภาคสนามในระดับจังหวัดในเรื่องสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ได้แก่ การศึกษาด้านประวัติศาสตร์และพัฒนาการของชุมชน การศึกษาด้านสถาปัตยกรรม รวมทั้งการใช้ประโยชน์อาคาร สภาพเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม การสำรวจองค์ประกอบของชุมชน และภูมิทัศน์ของชุมชนสำคัญ 20 แห่ง ในจังหวัดสมุทรสงคราม และต่อมาได้จัดพิมพ์ แผนที่สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมจังหวัดสมุทรสงคราม ซึ่งเป็นประโยชน์ในการสร้างความตระหนักในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมในระดับจังหวัด

(2) การสำรวจรายละเอียดระดับชุมชน ในเขตเทศบาลตำบลอัมพวา ซึ่งเป็นการศึกษาระดับกลุ่มอาคารและอาคารหลังเดียว ในด้านประเภทอาคาร รูปแบบ สภาพ การใช้งาน วัสดุ ทางเท้า ภูมิทัศน์ โครงข่ายคูคลอง ฯลฯ ผลการสำรวจจัดพิมพ์เป็นรายงาน *แผนที่มรดกทางวัฒนธรรมชุมชนอัมพวา*

(3) การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของชุมชนริมคลอง

(4) การประชุมร่วมกับหน่วยงานในท้องถิ่นและชุมชนเป็นประจำ ได้แก่ เทศบาล โรงเรียน วัด และตัวแทนชุมชน เพื่อศึกษาปัญหา การเปลี่ยนแปลง และศักยภาพในการพัฒนาในอนาคต รวมทั้งการวิเคราะห์สถานการณ์ภายในและภายนอกของชุมชน และการกำหนดวิสัยทัศน์ของอัมพวา

การจัดทำ **“โครงการสาธิต”** (Demonstration Project) ซึ่งเป็นมาตรการให้สิ่งจูงใจ (Incentive) ให้ท้องถิ่นในการดำเนินการอนุรักษ์ศิลปกรรมสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้รัฐบาลเดนมาร์กโดยสำนักงานช่วยเหลือทางวิชาการของประเทศเดนมาร์ก (DANNIDA) ให้การสนับสนุนการซ่อมแซมอาคารที่มีคุณค่าทางสถาปัตยกรรม โดยจ่ายเงินสมทบให้ (Matching Fund) 50% ของค่าใช้จ่าย

โดยมีการตรวจสอบความเสียหายของอาคารที่อยู่ภายในเกณฑ์ที่กำหนด มีอาคารในโครงการ ดังนี้

- 1) อาคารสำนักงานเทศบาลตำบลอัมพวา ซึ่งเป็นอาคารสร้างด้วยไม้อายุกว่า 100 ปี
- 2) การปรับปรุงภูมิทัศน์ริมคลองอัมพวา ซึ่งเป็นพื้นที่สาธารณะภายใต้การดูแลของเทศบาลตำบลอัมพวา
- 3) ห้องแถวของมูลนิธิชัยพัฒนา จำนวน 4 คูหา
- 4) อาคารไม้ของชาวบ้าน จำนวน 13 หลัง

ทั้งนี้ การดำเนินการส่วนใหญ่ใช้ช่างในท้องถิ่น และการซ่อมแซมอาคารต่างๆ ได้แล้วเสร็จภายในเดือนมีนาคม ปีพ.ศ.2548 ซึ่งเป็นช่วงสุดท้ายของโครงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม พื้นที่คลองอัมพวา (TCEP)

2.1.3.2) ผลการดำเนินโครงการ

การซ่อมแซมอาคารต่างๆ ริมคลองอัมพวา ไม่เพียงแต่จะช่วยให้อาคารบ้านเรือนได้รับการอนุรักษ์และมีสภาพดีขึ้น แต่ยังช่วยฟื้นฟูเศรษฐกิจของชุมชน ทั้งนี้สำนักงานเทศบาลตำบลอัมพวาและชุมชนต่างๆ ร่วมกันฟื้นฟูตลาดน้ำอัมพวาขึ้นมาอีกครั้งหนึ่งในเดือนสิงหาคม 2548 ซึ่งเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยจัดขึ้นในช่วงปลายของวันศุกร์-เสาร์-อาทิตย์

□ ผลด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ

การอนุรักษ์อาคารในโครงการสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมไทย พื้นที่ริมคลองอัมพวา ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ เจ้าของอาคารที่เข้าร่วมโครงการอนุรักษ์หลายหลังจึงเปิดบ้านพักเพื่อเป็นร้านค้าและเรือนพักแรมนักท่องเที่ยวบางหลังเปิดให้นักท่องเที่ยว นิสิต-นักศึกษา มาเรียนรู้ด้านสถาปัตยกรรม จึงสามารถคืนทุนที่ใช้จ่ายไปในการอนุรักษ์ และยังเป็นการรักษามรดกของบรรพบุรุษอีกด้วย ในปัจจุบัน แม้ว่าการสมทบค่าใช้จ่ายในการอนุรักษ์อาคารของรัฐบาลเดนมาร์กได้สิ้นสุดลงแล้วก็ตาม เจ้าของอาคารอื่นๆ ก็ยังพิจารณาเห็นว่าหากลงทุนอนุรักษ์อาคารด้วยเงินทุนที่จัดหาเอง ก็มีโอกาสรื้อคืนทุนได้ ด้วยเหตุผลนี้จึงมีอาคารอื่นๆ ไม่ต่ำกว่า 45 หลังที่มีการซ่อมแซมอาคารซึ่งผลจากการสำรวจในช่วงต้นปี 2551 (ไม่นับรวมอาคารมูลนิธิชัยพัฒนา ที่ดำเนินการอนุรักษ์เพิ่มเติมอีก 25 คูหา)

□ ผลด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

■ ผลด้านเศรษฐกิจ

การอนุรักษ์อาคารบ้านเรือนริมคลองอัมพวาและตลาดน้ำอัมพวาที่จัดในช่วงสุดสัปดาห์ ทำให้ชาวบ้านมีฐานะทางเศรษฐกิจดีขึ้น หมดภาระหนี้สิน บ้างก็นำเรือที่มีอยู่มากลับมาซ่อมแซม เพื่อนำนักท่องเที่ยวไปชมทัศนียภาพของบ้านเรือนและวัดต่างๆ ที่อยู่ริมน้ำ ผู้ที่มีฝีมือในการปรุงอาหารคาว-หวาน และการผลิตงานหัตถกรรมต่างๆ เช่น เบญจรงค์ กะลา มะพร้าว และสิ่งประดิษฐ์อื่นๆ สามารถขายสินค้าของตนซึ่งเกิดจากการลงทุนขนาดเล็ก ซึ่งเป็นระบบเศรษฐกิจพอเพียง ตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และยังทำให้เกิดการพัฒนาผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นอีกด้วย

■ ผลด้านสังคม

ภายหลังการสิ้นสุดโครงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ผนวกกับการฟื้นฟูตลาดน้ำอัมพวา ทำให้มีนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้นจากปี 2548 ซึ่งมีจำนวน 25,000 คน เพิ่มเป็นไม่ต่ำกว่า 150,000 คนในปี 2550 (ตัวเลขประมาณการ) มีผลต่อการจ้างงานในท้องถิ่นทำให้คนในวัยแรงงานจำนวนหนึ่งคืนถิ่นอัมพวา ครอบครัวจึงมีความอบอุ่นมากขึ้นเมื่อคนในวัยต่างๆ กลับมาพบกัน

■ ผลด้านสังคมและวัฒนธรรม

การอนุรักษ์อาคารทำให้เกิดการฟื้นฟูทางเศรษฐกิจ และมีคนในรุ่นต่างๆ กลับมาสู่ชุมชน ทำให้เกิดความพยายามในการสืบสานวัฒนธรรมประเพณี ได้แก่ การฟื้นฟูการใส่บาตรพระทางน้ำ การทอดผ้าป่าทางเรือ การพัฒนาด้านศิลปะ เช่น เบญจรงค์ ผลิตภัณฑ์จากมะพร้าว อาหารและขนมในวรรณคดีในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย เป็นต้น

การที่ยังคงสามารถอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางศิลปกรรม ซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนริมคลองอัมพวานั้น เกิดจากการให้แรงจูงใจในการอนุรักษ์ ซึ่งได้ผลเป็นอย่างดี อย่างไรก็ตาม การทำให้เกิดผลที่ยั่งยืนต่อไปในอนาคตยังคงต้องอาศัยมาตรการในการสร้างความตระหนักแก่ชุมชน การควบคุมอาคาร การกำหนดระยะถอยร่น ความสูง รูปแบบและวัสดุที่เหมาะสม รวมทั้งการกำหนดมาตรการในการใช้ที่ดินและอาคาร เพื่อให้สามารถรักษามรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนอัมพวาให้คงอยู่ต่อไป

ความสำเร็จในการดำเนินงานของการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม ในพื้นที่ริมคลองอัมพวา เกิดขึ้นเนื่องจากภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและสภาพเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งทำให้เกิดจุดแข็งและศักยภาพในการพัฒนายังมีปัจจัยเสริมที่เกื้อหนุนให้เกิดความสำเร็จ ได้แก่ ความเข้มแข็งของเทศบาลตำบลอัมพวา และคนอัมพวา รวมทั้งการร่วมกันฟื้นฟูชุมชนริม

คลองอัมพวาโดยหน่วยงานต่างๆ ดังกล่าวแล้ว ทำให้อัมพวาเริ่มมีชื่อเสียงอีกครั้งหนึ่ง ในฐานะเมืองท่องเที่ยวที่มีตลาดน้ำที่ยังคงรักษาเอกลักษณ์และคุณค่าของชุมชนริมน้ำ ที่ยังมีวิถีชีวิตแบบไทยที่สัมพันธ์กับสายน้ำ ในปัจจุบันคนอัมพวาที่ออกไปทำงานทำที่อื่นเริ่มย้ายถิ่นกลับมาอยู่กับครอบครัวอีกครั้ง ทำให้คนในวัยต่างๆ มีอาชีพและมีรายได้เพิ่มขึ้นอย่างเพียงพอ ทำให้เกิดความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตน และมีกำลังใจในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของอัมพวาต่อไป

องค์การยูเนสโก มีโครงการรางวัลเพื่อการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม ในภูมิภาคพื้นที่ทวีปเอเชียแปซิฟิก โดยมีจุดประสงค์หลักในการยกย่องบุคคลและองค์การภาคเอกชนหรือโครงการความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชนในการบูรณปฏิสังขรณ์อาคารและสิ่งปลูกสร้าง ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันทรงคุณค่า ทั้งนี้โครงการอนุรักษ์ที่ส่งเข้าร่วมประกวดเพื่อเข้าพิจารณารางวัล จะต้องมียุมากกว่า 50 ปีขึ้นไป ผ่านกระบวนการอนุรักษ์ และจะต้องมีการใช้อาคารนั้นมาแล้วอย่างน้อยหนึ่งปี ในปี พ.ศ.2551 มีผู้ส่งโครงการเข้าร่วมประกวดทั้งสิ้น 45 โครงการ จาก 13 ประเทศ ในภูมิภาคพื้นที่ทวีปเอเชียแปซิฟิก ซึ่งรวมถึงโครงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม พื้นที่คลองอัมพวา คณะกรรมการผู้ตัดสินกล่าวชื่นชมโครงการนี้ว่า

“โครงการอนุรักษ์ชุมชนอัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ประสบความสำเร็จในการประสานความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชน ในการคุ้มครองอาคารที่มีคุณค่าในฐานะที่เป็นมรดกของประเทศไทย สามารถอนุรักษ์อาคารสำคัญๆ ทางประวัติศาสตร์ซึ่งมีคุณค่าของท้องถิ่นไว้ได้อย่างดี และยังรักษาลักษณะการตั้งถิ่นฐานริมฝั่งคลองดั้งเดิม ที่ตกอยู่ในภาวะเสี่ยงเอาไว้อีกด้วย นอกจากนี้ โครงการฯ ยังแสดงถึงคุณค่าของความสำคัญทางวัฒนธรรม และการตระหนักถึงมรดกทางสถาปัตยกรรม และวิถีชีวิตของชุมชนริมคลองประวัติศาสตร์แห่งนี้”

ในโอกาสที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จเยี่ยมพื้นที่ของมูลนิธิชัยพัฒนา เมื่อวันที่ 21 ธันวาคม พ.ศ.2551 มีพิธีมอบรางวัลดังกล่าว ในการนี้ Dr.Sheffer ผู้อำนวยการ UNESCO กรุงเทพฯ น้อมเกล้าถวายโล่รางวัลในฐานะที่ทรงดำรงตำแหน่งองค์ประธานกรรมการมูลนิธิชัยพัฒนา ซึ่งเป็นเจ้าของอาคารส่วนหนึ่งในโครงการอนุรักษ์และมูลนิธิฯ ยังได้ร่วมขยายผลโครงการอนุรักษ์อีกด้วย

2.2 นโยบายและแผนพัฒนาที่เกี่ยวข้อง

การศึกษานโยบายและแผนการพัฒนาที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วยสามเรื่องดังนี้ คำขวัญ และวิสัยทัศน์ของจังหวัดสมุทรสงคราม ยุทธศาสตร์การพัฒนากองท่องเที่ยวของจังหวัดสมุทรสงคราม วิสัยทัศน์ของเทศบาลตำบลอัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม (วิลาวัณย์ ภมรสวรรณ ,2552:4-26)

2.2.1 คำขวัญและวิสัยทัศน์ของจังหวัดสมุทรสงคราม

จังหวัดสมุทรสงครามมีคำขวัญประจำจังหวัด คือ “เมืองหอยหลอด ยอดลิ้นจี่ มีอุทยาน ร.๒ แม่กลองไหลผ่าน นมัสการหลวงพ่อบ้านแหลม” และจังหวัดสมุทรสงครามยังได้กำหนดวิสัยทัศน์ (Vision) ของจังหวัดไว้ดังนี้ “เป็นเมืองแห่งอาหารปลอดภัย สุนัขกลางการพักผ่อน และการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แม่น้ำลำคลองระดับชาติ ดินแดนแห่งประชาชนรักถิ่นกำเนิด อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมดีงาม”

จากคำขวัญและวิสัยทัศน์ของจังหวัดสมุทรสงครามในข้างต้นชี้ให้เห็นว่าจังหวัดสมุทรสงครามให้ความสำคัญอย่างมากกับประวัติศาสตร์ มรดกทางวัฒนธรรมและทรัพยากรที่มีอยู่ดั้งเดิม และเป็นเอกลักษณ์พิเศษในพื้นที่จังหวัดสมุทรสงคราม ทั้งที่เป็นมรดกทางธรรมชาติและมรดกทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะการกำหนดวิสัยทัศน์ของจังหวัดที่ไม่เน้นการให้ความสำคัญกับการพัฒนาตามกระแสโลกาภิวัตน์ที่ต้องพึ่งพาจากภายนอก แต่ให้พยายามนำทรัพยากรที่มีอยู่เดิมในชุมชนท้องถิ่นมาเป็นทุนในการพัฒนา เช่น ในเรื่องอาหารและการอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม การกำหนดวิสัยทัศน์ของจังหวัดจึงเป็นสิ่งสำคัญเนื่องจากวิสัยทัศน์จะเป็นกรอบแนวคิดในการกำหนดแผนพัฒนา กำหนดเป็นยุทธศาสตร์ และสร้างกลยุทธ์ต่างๆ ในการพัฒนาพื้นที่ของจังหวัด

2.2.2 ยุทธศาสตร์การพัฒนากองท่องเที่ยวของจังหวัดสมุทรสงคราม

จากวิสัยทัศน์ของจังหวัดสมุทรสงคราม ได้นำมาสู่การกำหนดเป็นยุทธศาสตร์การพัฒนากองเที่ยวจังหวัด ประกอบด้วย 3 ยุทธศาสตร์ ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 1: การพัฒนาและส่งเสริมจังหวัดให้เป็นเมืองอาหารทะเลและผลไม้ปลอดภัย

ยุทธศาสตร์ที่ 2: การพัฒนาให้จังหวัดเป็นศูนย์กลางการพักผ่อนและการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ทางลำคลอง

ยุทธศาสตร์ที่ 3: การปลูกจิตสำนึกให้ชาวสมุทรสงครามรักถิ่นกำเนิด อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมวัฒนธรรมอันดีงาม

จากการกำหนดยุทธศาสตร์ทั้ง 3 จะเห็นได้ว่ายุทธศาสตร์ในแต่ละข้อมีความสัมพันธ์ส่งเสริมซึ่งกันและกัน และมีเนื้อหาเกี่ยวเนื่องกับการพัฒนาเชิงอนุรักษ์ โดยเฉพาะในยุทธศาสตร์ที่ 2 ทางจังหวัดมีความต้องการที่จะเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ จึงกล่าวได้ว่าทั้งคำขวัญ และวิสัยทัศน์ของจังหวัดสมุทรสงครามซึ่งนำมาสู่การกำหนดเป็นยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด จึงมีบทบาทสำคัญในการช่วยส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการฟื้นฟูชุมชนอัมพวา และพื้นที่ต่างๆในจังหวัดให้เป็นศูนย์กลางการพักผ่อน และการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

2.2.3 วิสัยทัศน์ของเทศบาลตำบลอัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม

การกำหนดวิสัยทัศน์การพัฒนาเมืองอัมพวา จังหวัดสมุทรสงครามเกิดจากการสัมมนาเพื่อระดมความคิดเห็นจากประชาชนในชุมชนภายใต้โครงการวิจัย โครงการนำร่องเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมคลองอัมพวาในปี พ.ศ.2545 จัดโดยคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ร่วมกับเทศบาลตำบลอัมพวา ซึ่งได้ช่วยกันคิดและกำหนดความต้องการออกมาเป็นวิสัยทัศน์ (vision) ของชุมชน ไว้ว่า "อัมพวาเมืองแห่งประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่ยังคงเอกลักษณ์การตั้งถิ่นฐาน และวิถีชีวิตของชุมชนริมน้ำดั้งเดิม และรักษามรดกทางวัฒนธรรมอันมีค่าของท้องถิ่นเอาไว้อย่างสมบูรณ์ โดยอาศัยแนวทางการพัฒนาแบบเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว"

จากการกำหนดวิสัยทัศน์ของชุมชนอัมพวา ซึ่งเห็นได้ว่า วิสัยทัศน์ดังกล่าวได้รวมสิ่งที่เป็นจุดเด่น และเอกลักษณ์ของชุมชน รวมกับสิ่งที่เป็นแนวทางที่ชุมชนต้องการให้เกิดขึ้นจากการพัฒนา และได้สอดคล้องกับคำขวัญ วิสัยทัศน์ของจังหวัดสมุทรสงครามที่วางไว้ก่อนหน้านั้น วิสัยทัศน์ของชุมชนที่กำหนดขึ้นจึงเปรียบเสมือนธงนำทางที่กำหนดไว้ให้ เทศบาลตำบลอัมพวา รวมทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และประชาชนในชุมชนให้เกิดการร่วมมือกันพัฒนาชุมชนเติบโตไปในวิถีทางเดียวกัน คือ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และการพัฒนาเศรษฐกิจแบบพอเพียง

2.3 เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาพัฒนาการด้านการท่องเที่ยวและการเปลี่ยนแปลงของชุมชนอัมพวา ประกอบด้วย งานวิจัยสองเรื่อง ดังนี้ คือ (1) แนวทางการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษาชุมชนริมน้ำดั้งเดิมในพื้นที่เทศบาลตำบลอัมพวาและบริเวณใกล้เคียง และ(2) การเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัยในชุมชนอัมพวาอันเนื่องมาจากการฟื้นฟูชุมชน

2.3.1 แนวทางการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษาชุมชนริมน้ำ ดั้งเดิมในพื้นที่เทศบาลตำบลอัมพวาและบริเวณใกล้เคียง

วิลาวัณย์ ภมรสวรรณ ได้ศึกษาถึงพัฒนาการการท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชนอัมพวาและในบริเวณพื้นที่ใกล้เคียง โดยได้กล่าวถึงการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่อัมพวา และในบริเวณใกล้เคียง ไปได้เริ่มต้นจากคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นผู้ริเริ่มเข้ามาดำเนินโครงการอนุรักษ์และฟื้นฟูชุมชน และการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนอัมพวา ตั้งแต่ปลายปี พ.ศ. 2544 เป็นต้นมา โครงการต่างๆ ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี โดยการทำงานร่วมกันทั้ง 3 ฝ่าย คือเทศบาลตำบลอัมพวา ชาวชุมชนอัมพวา และคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งทำให้ชุมชนอัมพวาได้รับการฟื้นฟูขึ้นมาอีกครั้ง โดยได้กล่าวถึงจุดเริ่มต้นของการเติบโตที่สำคัญคือ การรื้อฟื้น "ตลาดน้ำยามเย็น" ขึ้นในวันที่ 12 เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2547 ซึ่งเป็นความคิดริเริ่มและความร่วมมือของชาวอัมพวา และจากความสำเร็จของตลาดน้ำยามเย็นนี้จึงทำให้เกิดการขยายวงของการท่องเที่ยวออกไปยังพื้นที่ส่วนต่างๆ ของจังหวัดสมุทรสงคราม ซึ่งมีผลให้ชุมชนต่างๆ เริ่มหันมาให้ความสำคัญในการฟื้นฟูและพัฒนาทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน นอกจากตลาดน้ำยามเย็นแล้วยังมีหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนได้ให้ความสนใจและเข้ามาสนับสนุนจัดกิจกรรมต่างๆ ร่วมกับทางชุมชนตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา จนถึงปัจจุบัน ซึ่งทำชุมชนอัมพวา ในที่ผ่านมาเป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายมากยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นผลให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาในชุมชนเพิ่มจำนวนมากขึ้น

จากการศึกษางานวิจัยเรื่องการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชนอัมพวาและในบริเวณใกล้เคียง จึงสรุปได้ว่า ชุมชนอัมพวาได้กลับมาตึกคัก และมีความสำคัญอีกครั้งจากการริเริ่มโครงการอนุรักษ์และฟื้นฟูชุมชนและการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนอัมพวา โดยคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน และชาวชุมชนอัมพวาเป็นอย่างดี ซึ่งทำให้เกิดโครงการที่สนับสนุนการฟื้นฟูชุมชนอัมพวาขึ้นอย่างต่อเนื่องจนชุมชนกลายเป็นศูนย์กลางด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่สำคัญของจังหวัดสมุทรสงคราม (วิลาวัณย์ ภมรสวรรณ, 2552)

2.3.2 การเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัยในชุมชนอัมพวาอันเนื่องมาจากการฟื้นฟูชุมชน
 ประสงค์ ปิยะศรีสกุล ได้ศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัยในชุมชนอัมพวาอันเนื่องมาจากการฟื้นฟูชุมชน โดยอาศัยการศึกษาจากการเลือกกลุ่มประชากรตัวอย่างในชุมชนอัมพวา และทำการเก็บข้อมูลเชิงลึกทั้งในด้านที่อยู่อาศัย และด้านการอยู่อาศัยของผู้คน และนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์หาสาเหตุถึงการเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัยในชุมชนอัมพวา โดยผลจากการวิเคราะห์พบว่า การเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัยภายในชุมชนส่วนใหญ่เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกี่ยวข้องกับโครงการฟื้นฟูชุมชน และนอกจากนั้นเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เป็นผลสืบเนื่องมาจากโครงการฟื้นฟูชุมชน และระบุนปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงส่วนใหญ่ว่ามาจากการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากโครงการฟื้นฟูชุมชน นอกจากนั้นแล้วยังได้สรุปผลดีและผลเสียที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลง ที่อยู่อาศัยและการอยู่อาศัยในชุมชนอัมพวาตลอดจนการสำรวจทัศนคติของผู้อยู่อาศัยในชุมชนทั้งกลุ่มคนที่เกี่ยวข้องและไม่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงของชุมชนไว้ 2 ระดับ คือการเปลี่ยนแปลงในระดับตัวบ้าน และระดับชุมชน

จากการศึกษาเรื่อง การเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัยในชุมชนอัมพวา จึงสรุปได้ว่าการเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัยในชุมชนอัมพวาได้เริ่มเกิดขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544 เป็นต้นมา โดยเกิดจากโครงการต่างๆในการฟื้นฟู อนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่ในชุมชนอัมพวาที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องอันนำมาสู่การเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัยในชุมชนอัมพวา ทั้งการเปลี่ยนแปลงที่เกี่ยวข้องกับโครงการฟื้นฟูชุมชนโดยตรง และการเปลี่ยนแปลงที่เป็นผลสืบเนื่องมาจากโครงการฟื้นฟูชุมชน (ประสงค์ ปิยะศรีสกุล, 2550)

2.4 สรุปสาระสำคัญจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัย

จากการศึกษาเอกสารและรายงานที่เกี่ยวข้อง อันประกอบด้วย การศึกษาเกี่ยวกับโครงการและเหตุการณ์ต่างๆ ที่มีผลต่อการฟื้นฟูชุมชนอัมพวา การศึกษานโยบายและแผนพัฒนาที่เกี่ยวข้อง และการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จึงสรุปประเด็นสำคัญจากการศึกษาทั้ง 3 เรื่อง ไว้เป็นฐานในการทำความเข้าใจ ในชุมชนอัมพวา และเพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์เป็นประเด็นสำคัญของการศึกษาในบทต่อไป ไว้ดังนี้

(1) โครงการและเหตุการณ์ต่างๆที่มีผลต่อการฟื้นฟูชุมชนอัมพวา

การศึกษาเกี่ยวกับโครงการและเหตุการณ์ต่างๆที่มีผลต่อการฟื้นฟูชุมชนอัมพวา พบว่าการฟื้นฟูชุมชนอัมพวา ได้เริ่มเกิดขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544 โดยคณาจารย์ของคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้เป็นผู้ริเริ่มการดำเนินการอนุรักษ์และฟื้นฟูชุมชน โดยได้จัดทำโครงการและกิจกรรมต่างๆ อย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน

(2) การศึกษานโยบายและแผนพัฒนาที่เกี่ยวข้อง พบว่านโยบายและแผนพัฒนาทั้งระดับจังหวัด และระดับชุมชนเป็นปัจจัยส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาฟื้นฟูชุมชนอัมพวา

ศาสตราจารย์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้เป็นผู้ริเริ่มการดำเนินการอนุรักษ์และฟื้นฟูชุมชน โดยได้จัดทำโครงการและกิจกรรมต่างๆ อย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน

(2) การศึกษานโยบายและแผนพัฒนาที่เกี่ยวข้อง พบว่านโยบายและแผนพัฒนาทั้งระดับจังหวัด และระดับชุมชนเป็นปัจจัยส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาฟื้นฟูชุมชนอัมพวา

(3) การศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ในงานวิจัยเรื่องพัฒนาการการท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชนอัมพวา และในบริเวณใกล้เคียง และการเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัยในชุมชนอัมพวาอันเนื่องมาจากโครงการฟื้นฟูชุมชน ได้ให้ข้อสรุปว่าพัฒนาการการท่องเที่ยวและการเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัยในอัมพวาเป็นผลมาจากการริเริ่มโครงการอนุรักษ์และฟื้นฟูชุมชน และการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนอัมพวา รวมทั้งการจัดโครงการต่างๆอย่างต่อเนื่อง โดยมีคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเป็นผู้ริเริ่ม และได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีทั้งภาครัฐ เอกชน ตลอดจนและชาวชุมชนอัมพวา

(4) การอนุรักษ์และฟื้นฟูชุมชนริมคลองอัมพวา มีผลต่อการฟื้นฟูทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของชุมชนอัมพวา และยังทำให้เอกชนเจ้าของอาคารอื่นๆ ที่มีได้เข้าร่วมโครงการ TCEP ได้ดำเนินการอนุรักษ์อาคารด้วยงบประมาณของตนเองอีกด้วย

ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ให้ชุมชนอัมพวาได้รับการฟื้นฟูด้านต่างๆจนกลับคืนมาเป็นชุมชนที่มีชีวิตชีวา และเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่มีความสำคัญ เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายในจังหวัดสมุทรสงคราม